

SZIDIROPULOSZ ARCHIMÉDESZ

A SZOCIALISTA MUNKA HŐSEI – ÉS AZ ELNYOMORODÁS

A hősi munkáért. A sztahanovista mozgalom kiemelkedő képviselőinek kitüntetése. Létrehozták 1938 decemberében a Szovjetunióban

A Sztahanov-mozgalom kommunista tömegmozgalom volt. Hivatalos, bevallott célja a szocialista munkaverseny, valójában – a folyamatosan és szükségszerűen növelendő vállalásokkal – bizonyítani akarták a kezdettől fogva alapvető problémákkal küszködő szocialista gazdaság felsőbbrendűségét. Hiszen ha egy munkás folyamatosan a 100 százalék fölött teljesít – a statisztikák szerint a „legnagyobbak” ezer százalék fölé kerültek – ezzel kifelé, elsősorban „a dolgozókat elnyomó, gaz Nyugat” felé azt akarták bizonyítani, hogy a szocialista rendszer minden téren felülmúlja a kapitalista világot, azaz: fejlettebb nála. (Az mellékes körülmény, hogy közben például a Szovjetunióban éheztek az emberek, s a felső vezetés

Amerikától kért búzát!) A hazugság-maszlagot természetesen maguk a sztahanovisták sem hitték el, a társadalom többségével egyetemben. Az 56-os forradalom és szabadságharc nem véletlenül robbant ki Magyarországon. Az elvtársak számára csak a 80-as évek közepére „bizonyosodott be”, hogy a kommunista rendszer megbukott – a sztahanov-mozgalommal együtt! Azt is hozzátehetjük, hogy e mozgalom nélkül a központosított tervgazdaság korábban elenyészett volna.

Közismert, hogy a Szovjetunióban és csatlós országaiban a termelékenység, a technikai fejlettség a béka feneké alatt volt. A sztahanov-mozgalommal jelentős propagandát fejtettek ki, hogy bebizonyítsák a gazdaság életrevalóságát. Hogy mennyire komolyan vették, 1935 után (ez a sztahanov-mozgalom születésének éve) rendszeresen ún. Összszövetségi Kongresszusokat rendeztek a Szovjetunióban, ezeken az eseményeken vonultatták fel a „munka hőseit”, akik leginkább hozzájárultak a fejlett szovjet gazdaság látványos bemutatásához. (Állítólag Gorbacsov is ilyen hős volt.) Magyarországon 1950-ben tartották az első ilyen kongresszust.

Szakemberek szerint a sztahanovisták a megfeszített munka miatt gyakran idő előtt rokkantnyugdíjba kényszerültek, többen bele is haltak, nyilván nemcsak fizikai, hanem mentális okok miatt is. Moldova György *Akit a mozdonyfűstje megcsapott* című kitűnő szociográfiájában (1978, Szépirodalmi) írja: Sántha Kálmán egyetemi előadásában bebizonyította, hogy a sztahanov-mozgalom résztvevőinél gyakran tapasztalták az „idegi elhasználódás” jeleit. A professzort kirúgták az egyetemről.

Magyarországon is egy központból irányított és vezérelt tervgazdálkodás folyt, ez nyilván rugalmatlan volt, ennél fogva komoly, gyakran feloldhatatlan konfliktusok keletkeztek, pl. elmaradások a tervtől (ezért gyakran nyúltak a hamisítás módszeréhez), állandósult az áruhiány (órákig kellett mindenért sorba állni). Egy idő után működésképtelen állapot is beállt. A mozgalom, a mozgósítás időlegesen elfedte a konfliktusokat. Ezért is vezették be pl. a kommunista szombatokat, a hétvégi ingyenmunkát.

A Népszava volt az az orgánum, amely rendszeresen és részletekbe menően tudósított a sztahanov-mozgalomról. Ezekben a tudósításokban szinte naponta találkozunk a „munka hőseivel”, e nevek között gyakran feltűnik Horváth Ede (eredeti foglalkozása vasesztergályos) sztahanovista neve, aki később a Kádár-rendszer egyik legközkedveltebb vállalatvezetője lett a Győri Vagon- és Gépgyár vezérigazgatójaként, akit „Vörös báró” néven emlegettek. Lássuk az egyik lap tudósítást: „Élmunkásjelölő értekezletet tartottak országsszerte. Ilyen kiváló élmunkás Horváth Ede győri esztergályos.” De volt olyan élmunkás, aki az ún. „sztálini műszak” alatt 3490%-ot ért el (Szlovák Ferenc esztergályos). Vagy ott van Pióker Ignác, aki országosan elsőnek vezette be a gyalugépen a gyorsvágást, és Sztálin születésnapjára 1250–1470%-ra növelte teljesítményét. Ezek a felajánlások ezerszámra jöttek. Jutalomképpen ún. Sztálin-emléklapokat osztogattak a legjobbaknak, akik ezeket az emléklapokat munkahelyük dicsőségablájára helyezték. (Népszava, 1950. jan. 6.) Hogy el ne feledkezzenek nyomorúságuk okáról!

Kovács Jenő, a MÁVAG marósa „a szovjet példán felbuzdulva” (Ponomarjev sztahanovista egy helyett öt marógépen dolgozott egyidejűleg) áttért a két marógépre, teljesítményét rögtön 670%-ra emelve. Célja: brigádjában a hat marós 18 gépet kezeljen! A már említett Pióker Ignác, az Egyesült Izzó gyalusa „többképes befogószerkezetét” ismertette az ország gyalusainak. Újításáért 711 forint terv-túlteljesítési jutalmat kapott. (Népszava, 1950. január 22.)

Nevetségesen hamis s egyúttal tragikus volt azt hallani egy egyszerű munkástól (Takács Pál marós, aki a „sztálini műszakban” 1980%-ot teljesített), hogy a „sztahanovista munkamódszerek megismerése és alkalmazása megváltoztatta az életét”. (Népszava, 1950. február 1.) Természetes, hogy a mai fiatal nemzedékek nem is értik, nem érthetik ezeket a fogalmakat.

Erdemes a Népszava korabeli számain lapozgatni. Hogy hogyan jött létre a magyar sztahanovista mozgalom, ennek részleteiről is e szakszervezeti-pártlapból értesülhetünk: „*a szovjet példa tudatos követéseként fejlődött ki a magyar sztahanovista mozgalom*”. De ki lehetett sztahanovista? Figyelem, most egy tudományos (tudszocos) magyarázat következik: „*Az az újfajta ember, akit a szocialista termelőviszonyok szültek, és aki a termelékenység állandó emelésével, rendszeres takarékossgal, a selejt nagymérvű csökkentésével vagy teljes kiküszöbölésével, áldozatkész, lelkes, leleményes munkával visszahat a termelési viszonyokra. A Párt és Rákosi elvtárs sorozatos figyelmeztetéseit és konkrét útmutatásait megfogadva, a termelésben élenjáró kommunisták megértették, hogy hazánk boldogulása, a szocializmus építése szükségessé teszi szovjet munkamódszerek átvételét és alkalmazását.*” (Népszava, 1950. február 1.) Hogy mi lett ennek az eredménye? Tudjuk!

Az egész tervgazdálkodást (ötéves terv – még ilyen nevű cigaretta is volt –, hároméves terv) ehhez a sztálini típusú sztahanov-mozgalomhoz kötötték. Ezt, a gyakran a nevetségességig fokozott jelenséget forradalmi szellemnek csúfolták, és erőltették, hogy a tudományban is helyet kapjon ez a szovjet szellem. Álljon itt a nagy magyar „szellemóriás”, Apró Antal emlékezetes aranymondása: *A szocialista munkaverseny legfejlettebb formája a sztahanov-mozgalom.*

Igen, a 80-as évek közepére a magyar gazdaság csődöt mondott. (Csak a sztálinista szellemóriások apró szellemei élnek és virulnak. Ki tudja, meddig?)